МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное учреждение
высшего профессионального образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Высшая школа татаристики и тюркологии им.Габдуллы Тукая

УТВЕРЖДАЮ

Проректор по образовательной деятельности КФУ

Проф. Таюрский Д.А.

________________ "___" ______________20___ г.

подписано электронно-цифровой подписью

Программа дисциплины

Актуальные вопросы синтаксической системы современного татарского языка Б1.В.ОД.13

Направление подготовки: 44.04.01 - Педагогическое образование

Профиль подготовки: Татарский язык и литература: современные теории и технологии обучения

Квалификация выпускника: магистр

Форма обучения: очное

Язык обучения: русский

Автор(ы):

Сагдиева Р.К.

Рецензент(ы):

-

СОГЛАСОВАНО:

Заведующий(ая) кафедрой: Харисов Ф. Ф.
Протокол заседания кафедры No ___ от "____" ___________ 201__г

Учебно-методическая комиссия Института филологии и межкультурной коммуникации (Высшая школа татаристики и тюркологии им.Габдуллы Тукая):
Протокол заседания УМК No ____ от "____" ___________ 201__г

Регистрационный No 9023141217

Казань

2017

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Содержание

1. Цели освоения дисциплины
2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы
3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля
4. Структура и содержание дисциплины/ модуля
5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения
6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов
7. Литература
8. Интернет-ресурсы
9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Программу дисциплины разработал(а)(и) доцент, к.н. (доцент) Сагдиева Р.К. кафедра татарского языкознания Высшая школа татаристики и тюркологии им.Габдуллы Тукая , Ramilya.Sagdieva@kpfu.ru

1. Цели освоения дисциплины

Основной целью освоения дисциплины "Актуальные вопросы синтаксической системы современного татарского языка" является дать целостное представление о научном освещении синтаксического строя татарского литературного языка на современном этапе его развития.

Одна из главных задач его преподавания - ввести студента в современную синтаксическую проблематику, актуализируя все общеграмматические знания, приобретенные в изучении предшествующих дисциплин - морфемики, словообразования и морфологии. Замысел провести единую линию сквозь все грамматические разделы курса должен получить здесь свое завершение. Главный ожидаемый при этом "конечный результат" - умение анализировать любой татарский текст, определяя его грамматическую устроенность "снизу доверху" - от морфемики до структуры текста.

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел " Б1.В.ОД.13 Дисциплины (модули)" основной образовательной программы 44.04.01 Педагогическое образование и относится к обязательным дисциплинам. Осваивается на 2 курсе, 4 семестр.

Данная учебная дисциплина входит в раздел М2.В.9 ФГОС по направлению подготовки ВПО 050100.68- "Педагогическое образование". Модуль М.2."Профессиональный цикл"";

Дисциплина занимает важное место в системе курсов, ориентированных на изучение основного языка, дает совокупность теоретических и практических знаний об основных единицах этого уровня языка - словосочетание, предложение, текст и их особенностях по сравнению с другими единицами.

Синтаксис имеет одно явное преимущество перед другими разделами грамматики: он демонстрирует "язык в действии", тогда как предыдущие позволяют увидеть его "в разобранном виде" - в виде системы элементов, которые содержат лишь потенциальную информацию о своем использовании. Имея дело с готовыми для общения единицами, синтаксис уже поэтому более функционален, чем та же морфология. Это обстоятельство с тем большей настойчивостью диктует функциональный поворот в его преподавании.

Современная синтаксическая наука представлена, по существу, тремя синтаксисами: формальным, семантическим и актуальным. Приоритет формального объясняется традициями преподавания и ведения исследований, а не его "первенством" в синтаксическом механизме языка. Функциональный поворот в преподавании предполагает отказ от приоритета формального синтаксиса и, соответственно, выдвижение на первый план двух других - тех, которые "обслуживаются" формальным. Иначе говоря, можно поставить вопрос так: сначала систематизировать синтаксические средства, а потом узнать, чему они служат; а можно иначе - сначала познакомиться с теми содержательными сущностями, которые подлежат обслуживанию, а затем систематически обозреть средства, которые это делают.

Форма отчетности - экзамен в 4 семестре.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК-1 (общекультурные компетенции)	способность совершенствовать и развивать свой интеллектуальный и общекультурный уровень

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК-2 (общекультурные компетенции)	способность к самостоятельному обучению новым методам исследования, изменению научного и научно-производственного профиля своей профессиональной деятельности
ПК-1 (профессиональные компетенции)	способность демонстрировать знания современной научной парадигмы в области филологии и динамики ее развития, системы методологических принципов и методических приемов филологического исследования
ПК-10 (профессиональные компетенции)	владение навыками подготовки учебно-методических материалов по отдельным филологическим дисциплинам
ПК-14 (профессиональные компетенции)	готовность к планированию и осуществлению публичных выступлений с применением навыков ораторского искусства
ПК-18 (профессиональные компетенции)	способность и готовность к участию в разработке научных, социальных, педагогических, творческих, рекламных, издательских проектов
ПК-6 (профессиональные компетенции)	владение навыками квалифицированного анализа, комментирования, реферирования и обобщения результатов научных исследований с использованием современных методик и методологий, передового отечественного и зарубежного опыта
ПК-9 (профессиональные компетенции)	владение навыками проведения учебных занятий и внеклассной работы по языку и литературе в учреждениях общего и среднего специального образования; практических занятий по филологическим дисциплинам в учреждениях высшего профессионального образования

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

- закономерности развития синтаксического строя татарского языка;
- об истории изучения предмета; о разных направлениях в синтаксисе; о синтаксических единицах; о грамматическом, синтагматическом, актуальном членении предложения;

2. должен уметь:

- обьяснять и различать синтаксические явления, изученные на лекционных и практических занятиях.
- пользоваться навыкамии полного синтаксического анализа простого, сложного, многокомпонентного предложения и текста, грамотного письма (пунктуация).

3. должен владеть:

- основными методами и приемами исследовательской и практической работы в области языкознания;

базовым терминологическим инструментарием современной науки о языке;
- навыками работы с необходимой информацией в глобальных компьютерных сетях;
- навыками подготовки научных работ и репрезентацией собственных научных исследований

4. должен демонстрировать способность и готовность:

- к практическому применению полученных знаний при решении профессиональных задач;
- к устной и письменной коммуникации

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет 3 зачетных(ые) единиц(ы) 108 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины экзамен в 4 семестре.

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. Гади җөмлә синтаксисы. Сүзтезмә һәм җөмлә кисәкләре ягыннан анализның кыен очраклары.	4	1	1	4	0	
2.	Тема 2. Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләгә билгеләмә бирү. Әлеге мәсьәләгә карашлар.	4	2	1	4	0	
3.	Тема 3. Кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.	4	3	1	4	0	
4.	Тема 4. Катлаулы кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.	4	4	1	4	0	
.	Тема . Итоговая форма контроля	4		0	0	0	Экзамен
	Итого			4	16	0	

4.2 Содержание дисциплины

Тема 1. Гади җөмлә синтаксисы. Сүзтезмә һәм җөмлә кисәкләре ягыннан анализның кыен очраклары.

лекционное занятие (1 часа(ов)):

Гади җөмлә синтаксисын кабатлау. Сүзтезмәгә анализ ясау. Катлаулы сүзтезмәгә карашлар. Җөмлә кисәкләрен анализлауда каршылыклы фикерләр, бер үк форманың төрле җөмлә кисәге булу йөргән очраклар.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Сүзтезмәгә һәм җөмлә кисәкләренә дөрес анализ ясарга өйрәнү, формадан фикерләүгә таба анализ методикасын үстерү.

Тема 2. Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләгә билгеләмә бирү. Әлеге мәсьәләгә карашлар.

лекционное занятие (1 часа(ов)):

Гади җөмлә төрләрен искә төшерү. Гади җөмләгә җиде төрле принцип буенча анализ ясарга өйрәнү. Катлауландырылган гади җөмлә белән бәйле караш төрлелеге.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Гади җөмлә төрләрен искә төшерү. Гади җөмләгә җиде төрле принцип буенча анализ ясарга өйрәнү. Бер составлы җөмләләрне аерырга өйрәнү. Тулы һәм ким җөмләнең кыен очракларын күзәтү.

Тема 3. Кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.

лекционное занятие (1 часа(ов)):

Кушма җөмлә синтаксисы. Ике компонентлы кушма җөмлә. Бер кушма җөмләдә төрле бәйләүче чараларның кулланылышы.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Кушма җөмлә синтаксисын кабатлау. Ике компонентлы кушма җөмләгә анализ ясау. Төрле бәйләүче чаралар килгәндә, әлеге төр җөмләгә дөрес анализ ясарга өйрәнү.

Тема 4. Катлаулы кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.

лекционное занятие (1 часа(ов)):

Катлаулы кушма җөмлә. Аның өйрәнелеш тарихы.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Катлаулы кушма җөмләгә анализ ясарга өйрәнү, схема сызу үрнәкләре белән танышу. Кыен очракларны табу һәм чишү.

4.3 Структура и содержание самостоятельной работы дисциплины (модуля)

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
1.	Тема 1. Гади җөмлә синтаксисы. Сүзтезмә һәм җөмлә кисәкләре ягыннан анализның кыен очраклары.	4	1	контрольная работа	17	письменная работа
2.	Тема 2. Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләгә билгеләмә бирү. Әлеге мәсьәләгә карашлар.	4	2	реферат	18	письменная работа
3.	Тема 3. Кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.	4	3	контрольная работа	18	письменная работа
4.	Тема 4. Катлаулы кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.	4	4	реферат	17	письменная работа
	Итого				70	

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Вузовское освоение курса "Актуальные фопросы синтаксической системы современного татарского языка" предполагает использование как традиционных, так и инновационных образовательных технологий и требует рационального их сочетания.

Традиционные образовательные технологии подразумевают использование в учебном процессе таких методов работ, как лекция, практическое занятие, семинар и др.

Во время занятий могут быть использованы и современные информационные технологии, в частности, мультимедийные программы, Интернет, фото-, аудио- и видеоматериалы.

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. Гади җөмлә синтаксисы. Сүзтезмә һәм җөмлә кисәкләре ягыннан анализның кыен очраклары.

письменная работа , примерные вопросы:

Тема 2. Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләгә билгеләмә бирү. Әлеге мәсьәләгә карашлар.

письменная работа , примерные вопросы:

Тема 3. Кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.

письменная работа , примерные вопросы:

Тема 4. Катлаулы кушма җөмлә синтаксисы белән бәйле актуаль мәсьәләләр.

письменная работа , примерные вопросы:

Тема . Итоговая форма контроля

Примерные вопросы к экзамену:

Рекомендации по выполнению плана самостоятельной работы

Особенностью дисциплины "Актуальные вопросы синтаксической системы современного татарского языка" является самостоятельная работа студентов, связанная с изучением проблемных вопросов по некоторым темам лекций.

Проверка выполнения плана самостоятельной работы проводится на практических занятиях.

Самостоятельная работа студентов по курсу призвана не только закреплять и углублять знания, полученные на аудиторных занятиях, но и способствовать развитию у студентов творческих навыков, инициативы, умению организовать свое время и выразить свою точку зрения на изученные проблемные вопросы.

При выполнении плана самостоятельной работы студенту необходимо прочитать теоретический материал не только в учебниках и учебных пособиях, указанных в библиографических списках, но и познакомиться с публикациями в периодических изданиях.

Студенту необходимо творчески переработать изученный самостоятельно материал и представить его для отчета в форме реферата, эссе и др.

Темы рефератов

1. Семантический (номинативный) синтаксис.
2. Актуальный синтаксис.
3. Конструктивный синтаксис.
4. Средства подчинительной связи.
5. Именные словосочетания
6. Глагольные словосочетания.
7. Грамматические схемы и модели простого предложения.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

8. Предикативность предложения.
9. Модальность предложения
10. Порядок слов в в прозаической письменной речи.
11. Синтагматическое членение предложения.
12. Сложноспаянные предложения
13. Сложноподчиненные предложения.
14. Многочленные сложные предложения.
15. Синтаксис текста.

Контрольные вопросы и задания для проведения текущего контроля и промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины

Тесты (с элементами задания) для проведения контрольной работы

Гади җөмлә

1. Бер составлы фигыль җөмләгә карамаган төрне күрсәтегез:

а) билгеле үтәүчеле

б) үтәүчесез

в) номинатив

г) гомуми үтәүчеле

д) билгесез үтәүчеле

2. Кыек тәмамлык булган җөмләне билгеләгез, тиешле кисәкнең астына сызыгыз:

а) Баһау шүрли төште, ләкин ул моны сиздермәс өчен елмайган булды. (Г.М.)

б) Чөнки Татарстан халкы өчен бу бик кадерле һәм истәлекле газиз көн.

в) Дөньяның серен аңлар өчен, чәчәк серен белергә кирәк. (Р.Б.)

г) Әтием дә, аны озатыр өчен, ашыгып торып басты. (Р.Б.)

3. Кушма фигыль хәбәрле җөмләне табыгыз, хәбәрнең астына сызыгыз:

а) Мин сезгә ул турыда сүз бирәм.

б) Иртә белән көн томанлы иде.

в) Ике хәзрәт, ни өчендер, извозчик ялламакчы булалар.

г) Әптелбәр, уйнарга теләсә дә, бу тәкъдимне кире какты.

4. Җөмләнең хәбәрен табыгыз: Җиңелгәнне җиңел кичерә белгән кешеләр сирәктер дөньяда (М.Галиев)

а) кичерә белгән

б) сирәктер

в) дөньяда

г) хәбәре кулланылмаган

5. Җөмләнең иясен табыгыз: Дускай, сиңа бүләк итәр идем Илкәемнең иркә гөлләрен (М.Җәлил)

а) дускай

б) иясе кулланылмаган

в) сиңа

г) гөлләрен

6. Хәбәрнең астына сызыгыз һәм структур төрен билгеләгез: Хәлим аның сөйләгән сүзләрен колагына җыеп торды (И.Гази)

а) гади фигыль хәбәр

б) тезмә фигыль хәбәр

в) кушма фигыль хәбәр

7. Бер составлы фигыль җөмләнең төрен билгеләгез, хәбәрнең астына сызыгыз: Сүзне алардан башларга кирәк булгандыр миңа (Р.Төхвәтуллин)

а) билгеле үтәүчеле

б) билгесез үтәүчеле
в) гомуми үтәүчеле
г) үтәүчесез
8. Тезүле бәйләнешне белдерүдә катнашмаган чараны билгеләгез:
а) тезүче теркәгечләр
б) бәйлек һәм бәйлек сүзләр
в) санау интонациясе
г) каршы кую интонациясе
9.Ике составлы җөмләне табыгыз һәм баш кисәкләрнең астына сызыгыз::
а) Умырзая җыйдык, кошлар сайравын тыңладык, рәхәтләнеп ял иттек (Г, Мөхәммәтшин)
б) Аның күзләренә ак төшкән (М.Гафури)
в) Күңелемнең сине көткән чагы.
г) Аның бертуктаусыз каядыр йөгерәсе, чабасы килә, нидер эшлисе, кырасы-ватасы килә (Н.Фәттах)
10. Күләм хәле булган җөмләне билгеләгез, тиешле кисәкнең астына сызыгыз:
а) Айбиби бертын дәшми торды. (М.Х-н)
б) Малайлар учакны шәп итеп якканнар. (Г.Б.)
в) Тиен кинәт янәшә агачка сикерде . (Ә.Ф.)
г) Тузан суыргычтай йота Кала ыгы-зыгысы. (Л.Л.)
11. Сәбәп хәле булган җөмләне табыгыз, тиешле кисәкнең астына сызыгыз:.
а) Киткән урманга утынга, ялгызы бер ат җигеп.
б) Таҗи шул уйлар белән чәй янынан торды.
в) Аның әрнүдән йокылары кача иде.
г) Без яшьтән үк таныштык.
12. Иярүче сүз ияртүчедән аңлашылган процессның максатын белдергән сүзтезмәне табыгыз:

а) талантка баш ию
б) урманга бару
в) суга чыгу
г) суыкка калтырау
13. Кушма фигыль хәбәрнең астына сызыгыз һәм белдергән мәгънәсен билгеләгез: Үкенечтән сыкрап куяр җаннар (Зөлфәт)
а) модаль мәгънәне
б) процессның үтәлү дәрәҗәсен
в) эзлекле процессны
г) заман мәгънәсен
14. Ачыклаулы мөнәсәбәтне табыгыз һәм бәйләүче чараны билгеләгез:
а) гүзәлсең син
б) Тукайның, бөек шагыйрьнең
в) Кара диңгез
г) урам буеннан йөрү
15. Кылт итеп искә төшәдер намнары, дәүләтләре (Г.Тукай) Хәбәрнең астына сызыгыз һәм структур төрен билгеләгез:
а) гади фигыль хәбәр
б) тезмә фигыль хәбәр
в) кушма фигыль хәбәр
г) тезмә исем хәбәр

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

16. Аерып бирелгән сүзләр нинди җөмлә кисәге булып килә: Сезнең кебек матур ярлар авылда ла түгел,илдә юк (Халык җыры)

а) аергыч

б) кыек тәмамлык

в) күләм хәле

г) рәвеш хәле

17. Ике составлы җөмләне табыгыз, баш кисәкләрнең астына сызыгыз:

а) Онытылып ук кителгән (Ф.Хөсни)

б) Беренче класслы палубага беренче мәртәбә аяк басуыбыз (Р.Хәбибуллина)

в) Тимерне кызуында сугалар (М.)

г) Аяз иде ул көнне күк йөзе! (Г.Ахунов)

18. Аерып бирелгән сүз нинди җөмлә кисәге булып килә: Киткән урманга утынга, ялгызы бер ат җигеп (Г.Тукай)

а) туры тәмамлык

б) кыек тәмамлык

в) максат хәле

г) сәбәп хәле

18. Максат хәле булган җөмләне билгеләгез, тиешле кисәкнең астына сызыгыз:

а) Менә шунда үзе өчен бик кызыклы уен уйлап тапты. (Р.Н.)

б) Бу якты йорт сезнең бәхет өчен. (Ш.М.)

в) Кешегә мәшәкать ясаганым өчен уңайсызланып, тизрәк кайтырга җыендым.(Г.С.)

г) Бәлки, ул гомерендә беренче һәм соңгы тапкыр күченеп киткән өчен үкенгәндер. (Р.С.)

19. Җөмләнең баш кисәкләре арасында нинди мөнәсәбәт урнаша?

а) хәбәрлекле

б) ачыклаулы

в) аныклаулы

20. "Татар телендә сүз тәртибе" дигән хезмәтнең авторы кем?

а) М.М.Зәкиев

б) Ф.С.Сафиуллина

в) С.М.Ибраһимов

Кушма җөмлә

1. Компонентларның санына карап, кушма җөмләләр ике төргә бүленә:

1) ____

2) ____

2. Гомер узмый, Без узабыз, Шул гомер буйлап. (Р.Миңнуллин) Җөмләдәге сүзтезмәләрне аерып алыгыз: ____

3 Компонентларының үзара нинди төр бәйләнештә торуына карап, кушма җөмләләр ике төрле була: 1) ____

2) ____

4. Баш килештәге исемнәрнең нинди җөмлә кисәге булып килүләрен асларына сызып билгеләгез: Җылы нурлары белән аны озата килгән, җемелдәшкән кар бөртекләре аша аның күзләренә өмет өстәп торган, гайрәт биргән кояш та алсуланып баерга җыена иде. (Р.Мөхәммәдиев)

5. Тезмә кушма җөмләләр, тезүле бәйләнешне тәгъбир иткән чарага карап, ике төрле була: 1) ____

2) ____

6.) Теркәгечле тезмә кушма җөмләләрне үзара теркәү өчен хезмәт иткән тезүче теркәгечләрнең төрләрен билгеләгез һәм мисаллар языгыз:

1) ____

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

2) ____

3) ____

7.) Әни тамак кырды, әллә нәрсәләр миңа ымлады, мин көлә-көлә егеткә сөйли бирдем.(Г.Исхакый) Тезмә кушма җөмләдәге предикатив үзәкләрне, җөмлә чикләрен билгеләгез, бәйләүче чараны атагыз:____

8. Компонентлары үзара санау интонациясе аша теркәлгән ике компонентлы тезмә кушма җөмләгә мисал уйлап языгыз ____

____

9. да/дә теркәгечле тезмә кушма җөмләне табыгыз, компонентларының предикатив үзәкләрен һәм чикләрен билгеләгез:

1) Бүген көн аяз да, болытлы да. (Г.Т.)

2) Бүтән кызлар һәммәсе дә көянтә башларына берәр, икешәр каз элгәннәр, ә кунак кызның куллары буш. (Г.Б.)

3) Моны ул үзе дә белми, башкалар да сөйләмиләр. (Г.И.)

10. Ике компонентлы тезмә кушма җөмләдәге предикатив үзәкләрне, җөмлә чикләрен билгеләгез; һәр компонентка тиешле тәртиптә билгеләмә бирегез: Ә бит хан кызы үзе дә бик яхшы укый, иллә нигәдер һәрчак мөгаллименнән укытасы килә. (М.Хәбибуллин)

1 нче җөмлә -____;

2 нче җөмлә -____.

11. Тезмә кушма җөмләнең, составындагы компонентлар санына карап, төрен билгелә; һәр предикатив үзәкне, җөмлә өлешләренең чикләрен күрсәт: Оча алмадым, ә менә күңелдә илаһи ашкыну - биеклеккә ашу рәхәте, хозурлыгы ымсындырып калды, мин аны татлы серем итеп күңелдә кичерәм. (Ш.Галиев) ______________________________

12. Тезмә кушма җөмләдәге предикатив үзәкләрне билгеләгез, җөмләләрнең чикләрен күрсәтегез, тыныш билгеләре куелу кагыйдәләрен языгыз: Бүтән кызлар һәммәсе дә көянтә башларына берәр, икешәр каз элгәннәр, ә кунак кызының куллары буш. (Г.Бәширов)

____

13. Ул ил өстенә төшкән кайгыны - сугыш чорын күз алдына китерде. (Г.Зәйнәшева) Җөмләдә сызык куелу кагыйдәсен языгыз: ___________________________

14. Тән зиннәте кием акыл зиннәте гыйлем. (М.) Җөмләдә тыныш билгеләрен куегыз, кагыйдәләрен языгыз: ____

15. Нәкъ шул вакыт күз ачыргысыз әче җил исте, ком бураны дөньяны томалады. (М.Хасанов) Җөмләнең предикатив үзәкләрен билгеләгез, өлешләренең чикләрен күрсәтегез, һәр ике төр схемасын сызыг:

16. Кушма җөмләне табыгыз, предикатив үзәкләрен, җөмлә чикләрен билгеләгез:

1) Хан сараен һәм хан мәчетен ике катлы таш диварлар белән әйләндереп алган дәһшәтле кирмән каршындагы иркен мәйдан халык белән шыгрым тулы иде.(В.Имамов)

2) Чит илләрдә күп йөрдем, Газиз башым гыйбрәт алсын дип . (Җыр)

3) Ул бераз торганнан соң өйгә керде, һәм, мендәренә капланып, әкрен генә үксеп-үксеп елый башлады. (Ш. Камал)

17. Җөмләдә тиешле тыныш билгеләрен куегыз: Укучылар казлар кебек тезелешеп бәрәңге алырга чыктылар бармады. (А.Гыйләҗев)

18. Тезмә кушма җөмләгә тулы синтаксик анализ ясагыз:

Идрис хәзрәтнең каракучкыл йөзе күл өстедәй тыныч, фәкать карашында гына ниндидер шик, икеләнү газаплары пыскып яна иде. (В.Имамов)

Задания и тексты к контрольной работы

Тәкъдим ителгән җөмләләргә тулы синтаксик анализ ясагыз.

1) Күреп торасыз: фуражы бар хуҗалыклар салам юктан интегә. (Х.Х.)

2) Без торганда, Гөлбикәнең самавыры кайнаган, коймагы пешкән иде. (Г.Ибраһимов)

3) Очрашу гаять шатлыклы булды: күпләр сөенечтән көләләр, ә кайберәүләр елыйлар иде. (Р.М.)

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

4) Бу урында шуны әйтим әле: ул килер алдыннан, мин бер нәрсә турында баш ваттым. (Ә.Е.)

5) Тагын шуны онытма: син антыңны бозсаң, бөтенебезне дә һәлак итәсең. (М.Нас.)

6) Кешеләр, көлешә-көлешә, каядыр ашыгалар, кемнәрдер каршы алалар, кемнәрдер озаталар. (Г.Ә.)

7) Мин дә киткәч, син дә киткәч, монда кем соң эшләр? (С.К.)

8) Сәет Вахиди йөреп чыккан авылларның, ул шакыган ишекләрнең санын әле беркем дә белми. (М.Г.)

9) Кыш көне утын булмаганлыктан, салам ягалар иде. (М.Г.)

10) Халык ятып, мәдрәсә тынгач кына, Габделбасыйр бу хатны Әхмәткә күрсәтте. (Ф.Ә.)

11) Уйнадың да очып китең

Күз күрмәгән якларга. (Э.Ш.)

12) Минем абый атларны борган арада, юл әйберләре онытылып калмасын дип, мин өйгә тагын бер тапкыр кереп чыктым. (М.Ә.)

13) Кемнең икмәге мул, кемнең халкы бер җан, бер тәндәй оешкан, шул җиңеп чыга. (Г.Б.)

14) Без авылдан чыкканда, көн матур, җил юк иде. (Г.И.)

15) Яралары төзәлеп беткәнче дип, хәрби госпитальдән аны берничә айга авылга кайтарганнар. (А.Ш.)

16) Гөлбануның кул тамырларында куәт кайнады, нәкъ ире Закир чәнечкәнчә, дүрт-биш кибәнне, җирдән эшереп китереп, бергә өйде дә, тимер сәнәкне батырып җибәрде, чүмәлә зурлыгы күтәреп алып, арбага бәйләнгән аркылы чыбыклар өстенә китереп салды. (Г.И.)

17) Мин өнсез идем, мин бер сүз дәшәргә җөрьәт итмәдем, һәм кирәкми дә иде ул. (Ә.Е.)

18) Гөлбану бу мактаудан күңеллеләнде, үзенә сокланып карап, көзге алдында әйләнде, күзенә, битенә елмаю чыкты, шуның белән баягы елау эзе бөтенләй югалып ук китте. (Г.И.)

19) Күңеле кинәт ташу сәбәпле, кыз берни дә әйтә алмады. (Г.Ә.)

20) Урсал тайны сары сарган, Әллә шуңа кайгырам. (С.С.)

Вопросы к экзамену прилагаются в виде Приложения �1 (с.16-18)

7.1. Основная литература:

Мирзаһитов, РамилХәмитулы. Хәзерге татар теле [Текст: электронный ресурс]: синтаксис: лекцияләрнеңтулы конспекты / Р. Х. Мирзаһитов, Р. К. Сәгъдиева; Казан федераль ун-ты, Г. Тукай ис. татар филологиясеһәммәдәниятарабагланышлар ин-ты.?Электронные данные (1 файл: 1,256 Мб) http://libweb.ksu.ru/ebooks/10-IFMK/10_163_kl-000503.pdf>.

Камчатнов, А. М. Введение в языкознание [Электронный ресурс] : учеб.пособие / А. М. Камчатнов, Н. А. Николина. - 10-е изд., стереотип. - М. : Флинта : Наука, 2011. - 232 с.//http://znanium.com/bookread.php?book=405795

Норман, Б. Ю. Когнитивный синтаксис русского языка [Электронный ресурс] : учеб.пособие / Б. Ю. Норман. ? М. : ФЛИНТА, 2013. ? 254 с. - ISBN 978-5-9765-1586-4

7.2. Дополнительная литература:

Рогачева, Е. Н. Русский язык: синтаксис и пунктуация. Второй уровень владения языком [Электронный ресурс] : учеб.пособие / Е. Н. Рогачева, О. А. Фролова, Е. А. Лазуткина. ? М. : ФЛИНТА, 2013. ? 117 с. - ISBN 978-5-9765-1771-4

Скобликова, Е.С. Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения (теор. курс): Уч. пос. / Е.С.Скобликова - 3 изд., испр. и доп. - М.:Флинта: Наука,2006. - 264 с.: 84x108 1/32. - (Для студентов, аспирантов, преп.-фил.) (обложка) ISBN 5-89349-716-3, 2000 экз.

7.3. Интернет-ресурсы:

www.gramota.ru - Грамота.ру

www.gumer.info - Библиотека Гумер - гуманитарные науки

www.rsu.ru - Электронная библиотека и материалы сайта КПФУ
www.slovari.ru - Электронные словари
www.wikipedia.ru - Универсальная энциклопедия

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Актуальные вопросы синтаксической системы современного татарского языка" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

Компьютерный класс, представляющий собой рабочее место преподавателя и не менее 15 рабочих мест студентов, включающих компьютерный стол, стул, персональный компьютер, лицензионное программное обеспечение. Каждый компьютер имеет широкополосный доступ в сеть Интернет. Все компьютеры подключены к корпоративной компьютерной сети КФУ и находятся в едином домене.

Для проведения занятий по "Синтаксису современного татарского языка" необходимы учебная и учебно-методическая литература, сборники текстов произведений татарских писателей и поэтов, а также демонстрационные материалы.

Необходимы следующие технические средства:

1. Мультимедийный компьютер с выходом в Интернет, с пакетом прикладных программ (текстовых, графических, презентационных).
2. Мультимедиапроектор.
3. Сканер.
4. Принтер.
5. Копировальный аппарат.
6. Ноутбук.

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 44.04.01 "Педагогическое образование" и магистерской программе Татарский язык и литература: современные теории и технологии обучения .

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Автор(ы):
Сагдиева Р.К. ____________________
"__" _________ 201 __ г.

Рецензент(ы):
"__" _________ 201 __ г.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ